

ДЕРЖАВНА ПРИКОРДОННА СЛУЖБА УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ
СЛУЖБИ УКРАЇНИ ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

РЕАЛІЗАЦІЯ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ
НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ
СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ:
СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

VI Міжнародна науково-практична конференція
(15 травня 2025 року)

УДК 305:355.08]08(043.2)

P-31

Реалізація гендерної політики на сучасному етапі розвитку сектору безпеки і оборони: стан, проблеми, перспективи : тези VI Міжнародної науково-практичної конференції (Хмельницький, 15 травня 2025 року). Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2025. 496 с.

Видання містить тези доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції “Реалізація гендерної політики на сучасному етапі розвитку сектору безпеки і оборони: стан, проблеми, перспективи”, яка відбулась в онлайн-режимі 15 травня 2025 року у м. Хмельницький на базі Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького.

УДК 305:355.08]08(043.2)

© Видавництво НАДПСУ, 2025

ЖІНКИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ АРМІЇ: ВИКЛИКИ, ДОСЯГНЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ

**Віктор СІТКАР
Степан СІТКАР**

За даними Міністерства оборони України, восени 2024 року загальна чисельність жінок у ЗСУ сягала 68 тис. Із них військовослужбовиць було понад 48 тис., а безпосередньо в зоні бойових дій перебувало близько 5 тис. жінок-військових. Сьогодні жінки служать в арміях і інших країн світу, зокрема в Ізраїлі, Норвегії, Швеції, США, Великій Британії, Італії, Індонезії, Іспанії, Бразилії, країні Нідерланди. Тобто жінка в армії не є чимось унікальним, хоча на сьогодні залишається швидше винятком, аніж правилом [2].

У цьому контексті зауважимо, що ще у жовтні 2022 року, Верховна Рада ухвалила закон України про добровільний порядок взяття жінок на військовий облік. Він передбачає, що українки певних професій зможуть стати на військовий облік за власним бажанням [2].

Варто зазначити, що за останні три роки кількість жінок у Збройних Силах України, порівняно з даними до початку широкомасштабного вторгнення, збільшилася на понад 20 %. Станом на жовтень 2024 року у Збройних Силах України загальна чисельність жінок становила майже 69 тисяч осіб, із них військовослужбовиць – понад 48 тисяч осіб. Натомість у січні 2022 року, напередодні широкомасштабного вторгнення, загальна чисельність жінок у Збройних Силах України становила понад 52 тисяч осіб. Зараз на лінії зіткнення перебуває понад 5,5 тисяч жінок-військовослужбовиць. Серед жінок у Збройних Силах України ми зараз також маємо понад 10 тисяч офіцерів, понад 13 тисяч сержантів, понад 23 тисяч солдатів та понад 1 500 курсантів [5].

Кількість військовослужбовиць-жінок, які перебувають на керівних посадах, становить майже 7 тисяч, і ця цифра демонструє поступову динаміку до зростання. Понад 1 тисяч військовослужбовиць-жінок нагороджені державними нагородами та понад 18 тисяч вже отримали статус учасниці бойових дій.

Щодо інформації в розрізі кількості жінок по родах військ, то найбільше жінок, звичайно, у Сухопутних військах Збройних Сил України як найбільшому роді військ, де проходить службу понад 18 000 жінок. Дещо менші показники в Повітряних Силах та Медичних силах, де кількість жінок-військовослужбовиць у кожному роді перевищує 6 000. Досить суттєва кількість спостерігається й у Силах територіальної оборони, Силах підтримки та Силах логістики, Військово-Морських Силах. Зрештою, у нас сотні жінок також успішно проходять службу і виконують бойові завдання в Силах спеціальних операцій та Силах безпілотних систем [5].

З метою глибшого розуміння проблеми дослідження зазначимо, що у 1970 роках більшість західних армій почали відкривати жінкам доступ до служби в усіх військових галузях. У 2006 році вісім країн призивали жінок на військову службу: Китай, Еритрея, Ізраїль, Лівія, Малайзія, Північна Корея, Перу і Тайвань. У 2013 році Норвегія першою в НАТО призвала жінок (і першою в світі на тих же формальних умовах, що й чоловіків) [3].

Здійснивши аналіз теоретичних джерел, про умови служби жінок в арміях у різних державах, виявлено, що в ізраїльську армію жінок призивають з року заснування держави – 1948-го. Спочатку вони служили в тилу на посадах медсестер, учителів тощо. Однак у 1995 році Верховний суд дозволив жінкам вступати у бойові підрозділи. Військова служба для ізраїльтянок є обов'язковою та триває два роки (для чоловіків – два з половиною). Однак громадянам залишають право відмовитись від неї з релігійних причин [2].

Станом на 2021 рік жінки складали 40 % призовників Армії оборони Ізраїлю та обіймали 25 % офіцерських посад. Кількість позицій, відкритих для ізраїльтянок, також зростає. У 80-х жінкам були доступні 55 % військових посад, у 1995 – 73 %, а з 2012 року – 86 %. Статистика показує, що кількість жінок-піхотинців зросла на 350 % з 2013 по 2017 рік, а загальна кількість військовослужбовиць збільшилась всемеро з 2005 року [2].

У Норвегії жінки мають право виконувати військові функції з 1938 року. Під час Другої світової війни жінки-рядові та жінки-офіцери служили в усіх родах Збройних сил. У 1947 році їх перевели на тиллові позиції, однак у 1985 році парламент ухвалив законодавство про рівні можливості для жінок та чоловіків у військах. У 2015 році Норвегія стала першою країною-членом НАТО, яка зробила службу в армії обов'язковою для обох статей. Уже у 2020 році жінки становили 33 % від загальної кількості людей, які пройшли обов'язкову військову службу [2].

Громадян Норвегії призивають в армію у віці 19 років. Чоловіки та жінки зобов'язані з'явитись у місця збору, але лише 15 % з них відбирають на службу, яка триває 12–16 місяців. Станом на 2017 рік в армії країни було 12 % військовослужбовиць-жінок [2].

Заслуговує на увагу і те, що з 1989 року у Швеції немає гендерних обмежень на доступ до військової підготовки або посад у Збройних силах. Жінки мають право служити у всіх родах військ та на всіх позиціях, у тому числі й бойових. Систему призову в армію як для чоловіків, так і для жінок у Швеції запустили у 2017 році. Служба у війську триває 11 місяців. Перед цим вона не була обов'язковою для громадян протягом семи років, оскільки в армії вистачало добровольців. У 2018 році жінки складали 15 % від загальної кількості солдатів, які проходили навчання у шведській армії та обіймали менше 7 % офіцерських посад [2].

У США жінки не стають на військовий облік, але можуть служити в американській армії. У 2020 році 17 % від загальної чисельності війська Сполучених Штатів становили жінки (224 тис. осіб). У 2021 році у Палаті представників США пропонували внести поправку до закону та зобов'язати жінок також ставати на військовий облік, але її не підтримали [2].

Ряд країн офіційно дозволяє солдаткам служити на певних бойових озброєннях. Інші виключають їх із різних причин, як-от фізичні вимоги та політики конфіденційності. Серед країн НАТО у середині 1970-х років жінки мали змогу здобути військовий статус у таких країнах: Бельгія, Канада, Данія, Франція, Німеччина, Греція, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Туреччина, Велика Британія та США. Країни без призову, зокрема США, Велика Британія та Канада, досягли найвищих рівнів військової присутності жінок [7]. Канада особливо прогресивна у ранньому впровадженні гендерної рівності. Зростання потреб рівності наряду з занепадом працездатних чоловіків, готових вступити на службу, спонукали світову спільноту реформувати політики залучення жінок до військ. З відкриттям служби підводних човнів у 2000 роках жінки отримали також доступ до безкоштовного зарахування на будь-яку військову службу [3].

До 1993 року 67 % посад в армії були відкритими для жінок. У 2016 році відкрито для жінок усі бойові роботи, станом на 2017 рік доступними були 78 % посад. У січні 2013 року США покінчили з політикою “жодної жінки в підрозділах, на яких покладено пряму боротьбу”. У 2013 році військовослужбовиці США записалися на навчальний курс Об'єднаної спільної цільової групи Паладіна, розроблений спеціально для підготовки військовослужбовиць до виконання таких завдань, як нерозривна обізнаність про боеприпаси, біометрика, криміналістика, збір доказів, тактичні допити, обшуки транспортних засобів та персоналу та саморобні вибухові пристрої [8].

У 2013 році курс піхотного офіцера морської піхоти став гендерно інтегрованим для дослідження. У 2013 році 15,6 % 1,1 млн солдатів армії, включаючи Національну гвардію та резерв, були жінками (служили в 95 % професій). В американських ВПС 99 % кар'єрних напрямків відкриті для жінок, за винятком: працівник спецтактики, бойовий контроль, погодний технік, офіцер бойового порятунку, парашутація та тактичний контроль повітряної партії. У цьому контексті не менш важливим є і те, що перші три жінки закінчили школу армійських рейнджерів у 2015 році [3].

З початком російсько-української війни в 2014 році відбулося значне зростання ролі жінок в українському війську, включаючи доступ до посад, які були раніше зарезервовані лише для чоловіків. Вони стали доступними і для жінок. “Я пишаюсь українськими жінками у Збройних Силах. Українські жінки надсильні, і ми це демонструємо світові. Вони виконують важку чоловічу роботу з надмірними навантаженнями. У нас зняті всі обмеження по професіях, які можуть опанувати у ЗСУ жінки. Тепер жінки у нас танкісти, артилеристи, снайпери тощо. І це потужна українська сила”, – підкреслила 4 липня 2023 року, на той час заступниця Міністра оборони України, Ганна Маляр під час Всеукраїнського Форуму “Лідерство жінок під час війни” [3].

Як приклад звернемо увагу на повідомлення Повітряних Сил ЗСУ від 17 листопада 2024 року про влучну зенітницю зенітного ракетного підрозділу Галицько-Волинської радіотехнічної бригади Наталію Грабарчук, яка знищила крилату ракету з ПЗРК “Ігла”. Це був її перший бойовий пуск, і перше влучання! Наталя пройшла курси підготовки у навчальному центрі тривалістю 5 місяців, опанувала різні типи переносних зенітно-ракетних комплексів. Зокрема, вона розповіла: “Коли ворожа ракета опинилася переді мною, я відкинула всі емоції й хвилювання. Зробила сотні навчальних пусків на тренажерах, а тут – перший бойовий і в ціль!... ПЗРК ва-

---

жить десь 18 кілограмів, також тисне і відповідальність. Дуже рада, що мені це вдалося. Вже після бойової роботи трохи дала волю емоціям”. До речі, у складі її мобільної вогневої групи є й інші військовослужбовиці. “Ми докладаємо максимум зусиль для досягнення результату, віддаємо усі свої сили”, – запевнила стрілець-зенітниця. Крім того зауважимо, що у цивільному житті вона була вихователькою закладу дошкільної освіти. З 2021 року вона у Галицько-Волинській радіотехнічній бригаді повітряного командування “Захід” [4].

Аналіз суспільного сприйняття жінок в армії (дослідження 2023 року) виявив, що 85 % громадян та громадянок України позитивно ставляться до жінок, які служать у ЗСУ. 81 % опитаних вважають, що жінка може командувати бойовим підрозділом, так само як і чоловік. При цьому, 48 % опитаних вважали нерівності між жінками та чоловіками в ЗСУ рідкісними, а 51 % вважали, що жінки в українській армії не зазнають дискримінації [6].

Важливим є також питання про те, що українські військовослужбовиці звертають увагу, що сексизм в армії – явище поширене, а недостатність речового забезпечення – один з його проявів. Зокрема, йдеться про форму за розміром і формою тіла, анатомічні бронежилети, білизну тощо [5].

Зазначимо, що до початку широкомасштабного вторгнення забезпечення у Збройних Силах України було переважно орієнтоване на чоловіків. Зокрема, на рівні нормативних документів Міноборони було затверджено лише єдиний стандарт уніформи – чоловічий. Жіноча форма була передбачена лише парадна – кітель, спідниця й черевики на підборах. Відсутні також були будь-які вимоги до засобів індивідуального захисту та інших тактичних елементів для військовослужбовиць-жінок. Це створювало проблеми для жінок, які змушені були носити чоловічу форму, яка не відповідала їхнім фізіологічним потребам та антропометричним параметрам. Тому, ситуація з речовим забезпеченням військовослужбовиць-жі-

---

нок у Збройних Силах України не є ідеальною, однак має позитивну динаміку.

Проте, у грудні 2023 року військові-жінки вперше отримали 50 тисяч комплектів літніх польових костюмів, які виготовлені з урахуванням жіночих антропометричних параметрів. Такі зразки форми містять конструктивні елементи, що дають змогу військовослужбовицям почуватися комфортно під час виконання завдань у польових умовах та пунктах постійної дислокації.

Наразі тривають польові випробування демісезонної форми для жінок, а перші зразки зимової форми підготовлені до науково-дослідних випробувань.

Упродовж 2023 року також відбувалось тестування жіночої спідньої білизни, яка у 2024 році надійшла на забезпечення Збройних Сил України. Поставлені зразки білизни охоплюють широкий спектр розмірів, а також мають зручний крій, що не обмежує рухів і підходить для використання у повному екіпіруванні під час виконання бойових завдань.

Зрештою, у грудні 2023 року та січні 2024 року Міноборони сертифікувало два бронежилети для військовослужбовців-жінок. Відповідні засоби захисту мають вигнуту назовні бронеплиту, звужені плечі та розширений низ, котрий допомагає підлаштувати бронежилет під анатомічні особливості жінки [5].

Сьогодні, як зазначає військова та учасниця російсько-української війни Шарлотта Хмельницька, з початком повномасштабної війни ставлення до жінок в армії суттєво змінилося. За її словами, на 11-му році війни жінки в армії – це вже не феномен, а необхідність, яка допомагає армії трансформуватися і вдосконалюватися. Хоч українська армія здається архаїчною, зміни все ж таки відбуваються. “За останні 2,5 роки армія зробила крок вперед: тепер є жіночі бронежилети, форма і навіть білизна. Це не просто про комфорт, це про повагу і видимість жінок у війську”, – стверджує вона [1].

Українські жінки в сучасній армії – стійкі, мужні, незламні... Вони знаходять себе та розкривають свій потенціал у різноманітних сферах заради одного – перемоги. Все, що вони роблять для України, надихає світ.

Список використаних джерел

1. “Армія потребує жінок, щоб вийти на новий рівень”: розмова про виклики і досягнення жінок у війську. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/yak-zhinki-zminyuyut-zbroyni-sili-ukrajini-304812/> (дата звернення: 10.04.2025).
2. Жінки в армії: як проходить служба в різних країнах. URL: <https://chas.news/current/zhinki-v-armii-yak-prohodit-sluzhba-v-riznih-krainah> (дата звернення: 10.04.2025).
3. Жінки в Збройних Силах України. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 11.04.2025).
4. Наташа влучила! – колишня вихователька дитсадочка збила російську ракету. URL: <https://armyinform.com.ua/2024/11/17/natasha-vluchyla-kolyshnya-vyhovatelka-dytsadochka-zbyla-rosijsku-raketu/> (дата звернення: 11.04.2025).
5. Чи є гендерна рівність у війську: про кількість жінок в армії, однострій по фігурі та стандарти НАТО. URL: <https://armyinform.com.ua/2024/12/05/chy-ye-genderna-rivnist-u-vijsku-pro-kilkist-zhinok-v-armiyi-odnostrij-po-figuri-ta-standarty-nato/> (дата звернення: 12.04.2025).
6. 85 % громадян України позитивно ставляться до жінок, які служать у ЗСУ. *armyinform.com.ua* (укр.). Процитовано 5 липня 2023. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 11.04.2025).
7. GERMAN, LINDSEY (2013). *How a Century of War Changed the Lives of Women*. Pluto Press. ISBN 9780745332505. JSTOR j.ctt183p28m.

СИЧЕВСЬКИЙ Юрій – кандидат педагогічних наук, доцент, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

СІТКАР Віктор – кандидат психологічних наук, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль.

СІТКАР Степан – кандидат педагогічних наук, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль.

СІЦІНСЬКИЙ Максим – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

СЛЮСАРЕНКО Андрій – доктор історичних наук, професор, Житомирський військовий інститут імені С. П. Корольова, м. Житомир.

СОКУЛЬСЬКА Наталія – кандидатка фізико-математичних наук, доцентка, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

СТАРЕНКО Валерія – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

СТАСЮК Василь – доктор психологічних наук, професор, Національний університет оборони України, м. Київ.

СТЕПАНОВ Сергій – кандидат педагогічних наук, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

СТЕПАНОВА Юлія – докторка юридичних наук, старша дослідниця, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

ТАРАСКОВ Олексій – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький.

<i>Щодо впровадження сучасних стандартів НАТО із забезпечення гендерних перспектив у секторі безпеки і оборони</i>	
Олена ПШЕНИЧНА, Ігор КОШЕЛЬНИК	328

<i>Гендерні стереотипи та їхній вплив на кар'єру у військовій сфері</i>	
Наталія РАЗУМЕЙКО, Олександр ТКАЧЕНКО	
Вікторія АНІЩЕНКО	332

<i>Правові аспекти гендерної рівності</i>	
Анна РИМАРИШИНА, Дмитро ОЛЕШКО	
Михайло СИНІШИН	336

<i>Жінки в процесі прийняття рішень під час вирішення збройних конфліктів</i>	
Ірина РОЙ.....	338

<i>Гендерна рівність в умовах збройного конфлікту</i>	
Андрій САВЧУК, Сергій ЦАРЕНКО	342

<i>Жінки в сучасній українській армії: виклики, досягнення, перспективи</i>	
Віктор СІТКАР, Степан СІТКАР	345

<i>Досвід забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у Житомирському військовому інституті імені С. П. Корольова</i>	
Андрій СЛЮСАРЕНКО, Оксана КРИТЕНКО	353

<i>Вища математика як інструмент для досягнення гендерної рівності в системі освіти сектору безпеки та оборони</i>	
Наталія СОКУЛЬСЬКА, Надія ГУЗИК	
Христина ЛІЩИНСЬКА	357

<i>Роль жінки у прийнятті рішень під час вирішення збройних конфліктів</i>	
Валерія СТАРЕНКО, Наталія МАКОГОНЧУК	359

<i>Гендерна політика в Україні: правові аспекти та динаміка розвитку</i>	
Василь СТАСЮК, Андрій КИРИЧЕНКО.....	363